«ӲКЕРЧӖКӖСЕНЕ В. АГЕЕВ ТУНӐ...»

Чи малтан ҫапла ҫырнине эпир пӗррехинче аллӑмӗш ҫулсен вӗҫнелле «Ялав» журналта курнӑччӗ. Унтанпа художник тӗрлӗ хаҫат-журналта кӑна пин ытла ӳкерчӗк пичетлерӗ, Чӑвашгизра та ҫӗре яхӑн кӗнеке илемлетсе кӑларчӗ. Паян кун Владимир Агеев — сумлӑ ят илтнӗ художник. Унӑн ӳкерчӗкӗсене Мускаври, Ленинградри, Горькири, Ульяновскри пысӑк выставкӑсенче кӑтартнӑ, кашнинче тенӗ пекех вӗсенче вӑл дипломсем илме тивӗҫлӗ пулнӑ. Агеев ҫинчен Мускаври тӗп журналсенче, «Правда», «Советская Россия» хаҫатсенче пӗрре мар ырӑ сӑмах каласа ҫырнӑ. Кӑҫал художник тата тепӗр пысӑк хисеп курчӗ — вӑл илемлетнӗ «Двенадцать волшебников» кӗнеке Мускавра иртернӗ Пӗтӗм тӗнчери кӗнеке выставкинче Чӑваш графикин чысне хӳтӗлерӗ.

Искусствӑна тӗпчекенсем ҫак художник ӳкерчӗкӗсен хӑйсевӗрлӗхӗ пирки пӗрре мар каласа хӑварчӗҫ. Ӳкерчӗк айне авторӗн хушаматне лартмасан та халӗ, эпир ӑна Агеев ӳкернине тӳрех уйӑрса илме пултаратпӑр.

Хӑйне ӑна пуринчен ытла И. Яковлевӑн «Детские рассказы», С. Элкерӗн «Ешӗл хунав», С. Тимпайӑн «Двенадцать волшебников», П. Торонейӑн «Пурнӑҫ юмахӗсем», Н. Шелепин «Пирӗн юрӑ» кӗнекисем килӗшеҫҫӗ. Вӗсене тепӗр хут пӑхса тухнӑ май, художник пултарулӑхӗн тепӗр паха енне палӑртас килет: унӑн ӗҫӗсенче наци колоричӗ калама ҫук вырӑнлӑ та килӗшӳллӗ курӑнса тӑрать.

Мӗне тӗп вырӑна хурать вӑл кӗнеке илемлетнӗ чухне? Мӗн тӗлӗшпе паха ун ӗҫӗсем? Графикӑпа ӗҫлекене кӗнеке идейин, пӗтӗмӗшле содержанийӗн йӗрӗ ҫине ӳкмешкӗн ахаль те ҫӑмӑл мар, кӗнеке авторӗн шухӑшӗсене пӑсмасӑр унти геройсен сӑнарӗсене ху пӗлнӗ пек юратса татах та пуянлатасси, уҫӑмлӑрах кӑтартасси вара пушшех те йывӑр. Шӑпах ҫак тӗлӗшпе пуринчен ытла пултарать те ӗнтӗ Агеев. Тӗслӗх вырӑнне И. Яковлевӑн «Детские рассказы» кӗнекине кӑна илсен те ҫителӗклӗ. Хӑйӗн калавӗсенче чӑвашсен чаплӑ педагогӗ чӑваш ачисем ҫине, чӑваш халӑхӗ ҫине ҫав тери ӑшшӑн, чӑтма ҫук пысӑк юратупа (тепӗр чухне кӑмӑллӑ кулӑпа та) пӑхнӑ пулсан, ҫав чун ӑшши, ҫав юрату кӗнекене илемлетекенӗн ӳкерчӗкӗсенче те малтан пуҫласа вӗҫне ҫитиех авторӑнни пекех уҫҫӑн палӑрса тӑрать.

Художник хӑй творчестви валли ытларах мӗнле темӑсем суйласа илнине тишкерни тепӗр чухне унӑн пултарулӑхне лайӑхрах ӑнланма пулӑшать. «Ялавпа» «Тӑван Атӑл» журналсен номерӗсем юлашки вӑхӑтра Агеев ӳкерчӗкӗсемсӗр тухмаҫҫӗ те пулас. «Капкӑнра» та вӑл шӳтлӗ ӳкерчӗксем тӑтӑшах пичетлетчӗ. Агеевпа Емельянов художниксене пулах ҫак ҫулсенче «Капкӑн» шайӗ чылай ӳсрӗ, тесех ҫырнӑччӗ кун пирки икӗ ҫул каялла «Художник» журнал (Мускав). Ҫавна май пирӗн паллӑ графикӑн сатирӑллӑ-юморлӑ творчествине пысӑк хак панӑччӗ. Шел, юлашки вӑхӑтра теме пула художник сатирӑллӑ графикӑра сахал ӗҫлеме пуҫларӗ, «Капкӑн» журналта эпир халӗ унӑн пурнӑҫри тӗрлӗ йӑх-яха питлекен ҫивӗч ӳкерчӗкӗсене сайра куратпӑр. Юмор тесен вара, юмор Агеевӑн ача-пӑча кӗнекисене илемлетнӗ ҫӗрте уйрӑмах вӑйлӑ сисӗнсе тӑрать — халӑхран илнӗ ӑшӑ юмор, наци юморӗ вӑл. Чӑн пурнӑҫра та ҫавнашкалах: ача-пӑча хускавӗ ҫине, вӗсем чуна илӗртмелле епле айванла хӑтланни ҫине йӑл-йӑл кулса илеймесӗр пӑхса иртерсе яни пысӑккисен сахал пулать. Сисӗмлӗ чунлӑ художник ҫакна вырӑнлӑ чухлать — ача-пӑча психологине вӑл шӑпах ҫав чуна илӗртекен ҫав айванларах та шӳтлӗрех хусканусем урлӑ кӑтартса пама тӑрӑшать. Ку тӗлӗшпе уйрӑмах Уйӑп Мишшин «Ачалӑх кунӗсем», Н. Шелепин «Пирӗн юрӑ», И. Яковлевӑн «Детские рассказы» кӗнекисенчи ӳкерчӗксене палӑртас килет.

Нумаях пулмасть Ленинградри «Аврора» издательство акӑлчан чӗлхипе «Россия Федерацийӗнчи автономиллӗ республикӑсен искусстви» ятлӑ хулӑн та чаплӑ кӗнеке кӑларчӗ. Ҫакӑнта В. Агеевӑн «Чӑваш вӑййи» (литографи) репродукцийӗ пичетленме тивӗҫлӗ пулчӗ. Художник вӑйӑра ҫума-ҫумӑн ҫавтӑнса тӑнӑ тӑватӑ хӗр сӑнарӗ урлӑ чӑваш ҫамрӑкӗсен типтерлӗхне-сӑпайлӑхне, халӑхӑн ӗмӗртен пыракан йӑли-йӗркине кӑтартса пама пултарнӑ. Чӑваш вӑййинче ҫамрӑксем выляса-кулса юрлаҫҫӗ-ташлаҫҫӗ ҫеҫ мар, час-часах хуллен-хуллен карталанса утса, калама ҫук ӑслайлӑ, тарӑн шухӑшлӑ пурнӑҫ юррисем те юрлаҫҫӗ. Хӑйӗн ӳкерчӗкӗнче шӑпах ҫак самантa сӑнласа панӑ та ӗнтӗ художник.

Творчествӑра тема суйласа илесси пирки каланӑччӗ ҫӳлерех. Издательствӑра, хаҫат-журналта хастар ӗҫленӗ май, паллӑ ӗнтӗ, паянхи куна, коммунизм тӑвакан ӗҫчен халӑх пурнӑҫне ытларах сӑнарласа парать Агеев. Ҫав вӑхӑтрах историллӗ темӑпа та сахал мар ӗҫлет. (Иртнине тӗплӗ пӗлни паянхи пурнӑҫа тӗрӗс хаклама пулӑшать). Тепӗр тесен, «Чӑваш вӑййи» ӳкерчӗке те ҫӑмӑллӑнах ӗлӗкхи чӑвашсен пурнӑҫне кӑтартакан картинӑсен шутне кӗртме пулать.

Кӗнеке валли мар, графикӑпа уйрӑм произведени туса ӳкернӗ ӗҫсем унӑн татах та нумай. Сӑмахран, М. Федоровӑн «Арҫури» балладипе К. Ивановӑн «Нарспи» поэми тӑрӑх тушьпе перопа ӳкернӗ картинӑсем. Ҫавӑн пекех Атӑл тӑрӑхӗнчи художниксен выставкисенче пулса курнӑ «Хӗллехи вӑрман», «Чӑваш ялӗ» офортсем те. Яланхиллех хӑйевӗрлӗхпе, пысӑк профессионализмпа, чӑн-чӑн наци колоричӗпе палӑрса тӑраҫҫӗ вӗсем.

Канӑҫа пӗлмен кашни художникӑнни пекех, Агеевӑн та, паллах, ӗҫӗ пите нумай. Тепӗр чухне хаҫат-журнал, издательство заказӗсене вӑхӑтра туса парас тесе васкавлӑрах тунӑ ӳкерчӗксем те тухкалаҫҫӗ-ха ун, анчах ҫавна художник хӑех хӑвӑрт сиссе илет пулас та черетлӗ ӳкерчӗке вара каллех тӗплӗрехӗн тума тӑрӑшать. Пытармалли ҫук, тепӗр чухне хамӑрӑн полиграфири ҫитменлӗхсене пула та графиксен ӗҫӗн пахалӑхӗ чакать...

Агеев творчествинче ҫутҫанталӑка сӑнлакан картина нумай. Ача-пӑча валли ҫырнӑ кӗнекене илемлетнӗ чухне уйрӑмах йывӑҫ-курӑка час-часах ӳкерме лекет. Ҫутҫанталӑка пӗлни, унӑн илемне сывӑх туйни С. Элкерӗн «Ешӗл хунав», Н. Шелепин «Пирӗн йыш» кӗнекисенче уйрӑмах вӑйлӑ сисӗнет. Художник йывӑҫ-курӑкӑн кашни туратне, ҫулҫине-ҫеҫкине ҫырлине тӗплӗн тӑрӑшса сӑрлать, анчах вӗсене вӑл фотографилемест, художник куҫӗпе пӑхса тӑвать. «Арҫури» баллада тӑрӑх ӳкернӗ картинӑсенчи (тушь, перо) ҫутҫанталӑк вара пач урӑхла. Авалти тӗшмӗш чӑваш хресченӗн шиклӗхне, сехре хӑппине кӑтартмашкӑн художник кунта ҫутҫанталӑка хӑйне майлӑ юмахлатса сӑрлать, армак-чармак йывӑҫ турачӗсене те кашнинех чун кӗртет. Агеев ҫутҫанталӑкӗ вилӗ мар, яланах чӗрӗ ҫутҫанталӑк, унта вара ҫын е урӑх чӗрӗ чун пулас пулсассӑн, вӗсем яланах ҫутҫанталӑкпа уйрӑлми сыхӑнса ӳкерӗннӗ.

«Пирӗн йыш» кӗнекене кӗнӗ сӑвӑсенче Н. Шелепин ачасене упа-кашкӑр ҫинчен халӑх сӑмахӗсемпе хӑйне евӗрлӗ юрласа-каласа парать. Ҫивчӗ туйӑмлӑ художник ҫавна май ӳкерчӗксене пӗтӗмпех поэзиллӗ, чӑвашла орнамент пек туса тухнӑ, кӗнеке авторӗн йӗрӗ ҫине лап та шай тӗл ӳкнӗ.

Агеев ытларах чухне хӑйӗн картинисене йышлӑ фигурӑллӑ композиципе, кӑткӑс сюжетпа ӳкерме юратнине те палӑртмалла пуль. Тӗслӗх валли «Капкӑнра» тӗрлӗ вӑхӑтра тухнӑ «Аслашшӗ юмахӗ», «Шупашкар хули», «Яла мулкач килни» шӳтлӗ ӳкерчӗксене кӑна илӗпӗр. Вуншар та вуншар фигура вӗсенче, ҫав вӑхӑтрах кашни фигури — хӑйне майлӑ пулса ҫитнӗ сӑнар, пулса ҫитнӗ кашни сӑнарӗ пӗр-пӗрипе тачӑ ҫыхӑнать. Кун пек чух, паллӑ ӗнтӗ, художникшӑн чӑрмавӗ нумайрах килсе тухать, анчах график ун пек чӑрмавран шикленмест, чун туртнинчен пӑрӑнмасть.

Чӑваш графикинчи хальхи вӑхӑтри пултарулӑ художниксенчен пӗри тесе шутлаҫҫӗ Агеева искусствоведсем. Вӑл вырӑс, тӗнче культуринчи чаплӑ художниксенчен, хамӑрӑн ват ӑрури паллӑ чӑваш ӑстисенчен нумай вӗренсе пычӗ, ҫавна май ӳкерчӗк искусствинче хӑйӗн тӗп ҫулне-йӗрне шыраса тупрӗ. Ҫивӗч куҫпа пӑхса, ӑста алӑпа ӗҫлет Владимир Агеев график.

Васлей ИГНАТЬЕВ.